

KIRJA-ARVOSTELU:

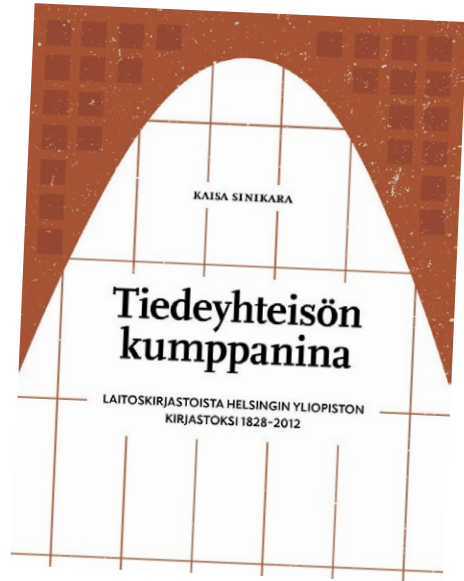
E pluribus unum - monesta yhdeksi

Kun Kaisa Sinikaran tutkimus *Tiedeyhteisön kumppanina: Laitoskirjastoista Helsingin yliopiston kirjastoksi 1828–2012* julkistettiin kesäkuussa, onnittelin Kaisaa siitä, että teoksessa oli dokumentoitu Helsingin ihmeen synty eli miten lukuisten kirjastojen yhdistyminen toteutui. Mutta kirjaan sisältyy paljon muutakin, kuten ilmeni Sinikaran artikkelista *Signumissa* 2/2022.

Tiedeyhteisön kumppanina on vaatinut suuren työn pelkästään lähteiden läpikäymisessä. Helsingin yliopiston alkuaikojä kuvaavina päälähteenä olivat niin sanotut rehtorin kertomukset eli Helsingin yliopiston toimintakertomukset, ensin latinankielisinä, sitten ruotsiksi ja vuodesta 1902 suomenkielisinä. Toimintakertomusten lisäksi Sinikara on käyttänyt yliopiston hallintoelinten ja kirjastojen arkistoja ja joitakin yksityisarkistoja. Lukuisia avainhenkilöitä on haastateltu.

Julkaistujen lähteiden lista on pitkä, samoin tutkimuskirjallisuuden. Tutkimuskirjallisuudessa kiinnittää huomiota se, että informaatiotutkimuksen edustajista oikeastaan vain Ilkka Mäkinen on kirjoittanut kirjan aihepiiriin liittyviä julkaisuja.

Sinikaran tutkimus kattaa pitkän aikakauden, johon sisältyy Helsingin

yliopiston ja yleensä Suomen yliopistolaitoksen laajeneminen, kasvu ja monipuolinen kehittyminen. Tieteellisten kirjastojen toiminnassa nähtiin yksiköiden määrän moninkertaistuminen, kirjastonhoidon ammatillistuminen, tietotekniikan käyttöönotto ja sähköisten julkaisujen synty ja nousu. Toistaiseksi Suomen tieteellisten kirjastojen historian yleisesitystä ei ole saatu aikaiseksi. Jos sellainen aikanaan kirjoitetaan, Sinikaran tutkimus tarjoaa sille oivallista materiaalia.

Paitsi organisaatioiden histo-

riaa Sinikara hahmottelee Helsingin yliopiston kirjastoissa toimineiden henkilöiden vaiheita. Aiheellisesti kiinnitetään huomiota siihen, miten suuri merkitys oli eräiden kirjastonhoitajien Yhdysvalloissa tapahtuneella opiskelulla.

Monipuolisesti luonnehditaan myös Helsingin yliopiston opettajien roolia kirjastojen perustajina ja kehittäjinä. Opettajille olivat ulkomaisissa yliopistoissa saadut virikkeet usein sysäyksenä kirjastojen alkuunpanolle ja niiden toimintojen muotoilulle. Motiivina tiedekunta- ja laitost kirjastojen luomiseen oli osaltaan yliopiston Yleisen kirjaston (myöhemmin Helsingin yliopiston kirjasto, HYK) hankintapolitiikka. Kun professorit toimivat vuoteen 1991 tiedekunta- ja laitost kirjastojen esimiehinä, heidän panoksensa toimintojen ohjaajina ja kirjastojen tarpeiden välittäjinä hallintoelimille oli pitkäaikainen. Opettajat vastasivat kirjallisuuden valinnasta. Tieteellisten seurojen vaihtoyhteyksien solmimisessa yliopiston opettajilla oli keskeinen rooli.

Sinikara osoittaa tutkimuksessaan virheelliseksi Rainer Knapaksen näkemyksen, että eri tiedekuntien seminaarikirjastot syntyivät ilman virallisia päätöksiä. Kirjastojen perustamisesta ja rahoituksesta tehtiin esitykset, jotka etenivät virallisena prosessina. Puuhamiehinä olivat useasti nuoret professorit, joilla oli kokemusta eurooppalaisten yliopistojen opetuksesta ja kirjastoista.

Toinen merkittävä löytö koskee kirjastojen perustamisen liittymistä pedagogiseen ajatteluun. Yleisesti on katsottu yliopistojen opetuksen perustuneen viime aikoihin saakka luentoihin ja tentteihin. Mutta Wilhelm von Humboldtin Berliinin yliopistossa 1800-luvun alkupuolella käynnistämä uudistus painotti seminaari- ja laboratoriotyöskentelyä. Seminaariharjoituksissa opiskelija harjaantui tekemään itse tutkimusta. Seminaariopetus

Kirjastojen yhdistymiseen vinyt prosessi oli pitkä ja monivaiheinen. Sinikara selittää muutoksen vaiheet selkeästi ja seikkaperäisesti.

edellytti kirjastoja, joilla oli riittävät tilat, kokoelmat ja aukioloajat. Helsingin yliopistossa seminaariopetuksen omaksuminen humanististen ja yhteiskuntatieteellisen alojen koulutuksessa 1880-luvulta alkaen vaati kirjastopalveluja. Samoihin aikoihin laboratoriotyöskentely tuli osaksi luonnontieteellisten alojen koulutusta.

Helsingin yliopistossa oli vuonna 1974 yhteensä 175 kirjastoyksikköä. Vuonna 2010 Helsingin yliopiston yhteydessä oli Kansalliskirjastoksi nimetty entinen HYK ja muut kirjastot sisältävä uusi Helsingin yliopiston kirjasto. Keskustakampanuksella toimivan pääkirjaston lisäksi siihen kuuluu kolme muuta

kampuskirjastoa. Kirjastoa johtavat ylikirjastonhoitaja ja johtokunta. Miten tällainen radikaali muutos tapahtui ja mitkä voimat sen saivat aikaan?

Kirjastojen yhdistymiseen vienyt prosessi oli pitkä ja monivaiheinen. Sinikara selittää muutoksen vaiheet selkeästi ja seikkaperäisesti. Muutoksen syyt olivat moninaiset.

Talouskriisi 1990-luvun alussa ja tulosjohtamiseen siirtyminen pakotti aiempaa rationaalisempaan suunnitteluun. Tiedekunta- ja laitoskirjastojen hallinnollinen hajanaisuus ei tähän sopinut. Yliopiston vilkas rakennustoiminta vuosituhannen vaihteen molemmin puolin keskitti toiminnot neljälle kampukselle. Kirjastojen yhteinen atk-järjestelmä yhdisti ja yhtenäisti. Julkaisujen muuttuminen digitaalisiksi aiheutti, että opettajat saattoivat päästä niihin käsiksi tieto-

koneiltaan, julkaisujen ei tarvinnut olla laitoksen tiloissa.

Kirjastojen yhdistyminen vaati runsaasti työtä, työryhmiä, selvityksiä ja mietintöjä, kirjastoväen ponnistelua ja ulkomaisten asiantuntijoiden kuulemistä. Yliopiston vararehtorien panos oli merkittävä.

Muutos oli suuri, mutta yhteydet säilyivät. Kirjastoissa kävijöistä oli kävijäkyselyn 2019 mukaan 8 % opetus- ja tutkimushenkilökuntaa. Toisaalta yliopistolaisilta saadaan vuosittain noin 2000 hankintaehdotusta, ja kirjaston yhdyshenkilöt ylläpitävät kontakteja tiedekuntiin ja oppiaineisiin. Kullakin kampuksella on kirjastoasioiden neuvottelukunta.

Kaisa Sinikara kuvaa erinomaisen taidokkaasti kehitystä, johon oli itse ansiokkaasti vaikuttamassa. ♦

Arvosteltu teos:

Kaisa Sinikara: *Tiedeyhteisön kumppanina: Laitoskirjastoista Helsingin yliopiston kirjastoksi 1828–2012*. Helsingin yliopiston kirjasto, 2022.

Teos on avoimesti saatavilla osoitteessa: <https://doi.org/10.31885/9789515150462>

Kirjoittaja

VESA KAUTTO

FT, ylikirjastonhoitaja (el.)

